

ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВО

УДК 811.161.'82.03

І. М. Литвин

ФОНЕТИЧНИЙ АСПЕКТ ПЕРЕКЛАДУ

Статтю присвячено фонетичному аспекту перекладу, а саме проблемі перекладацьких трансформацій на фонографічному рівні, які застосовуються для передавання власних назв: антропонімів, топонімів, ергонімів, прагматонімів тощо. Теоретичним підґрунтям роботи є визначення трансформації (як перетворень, модифікації форми, або змісту і форми, з метою збереження відповідності комунікативного впливу на адресатів оригіналу й перекладного тексту) та їхня класифікація, запропоновані О. Селівановою. Розглянуто формальні трансформації на фонографічному рівні в перекладі. Проаналізовано транслітерацію як прийом відтворення графічної форми іншомовного слова; перекладацька (практична) транскрипція як прийом відтворення звукової форми іншомовного слова, фонографічна заміна за традицією, принцип етимологічної відповідності, який полягає в тому, що вихідні слова різних мов, різні за формою але одного лінгвістичного походження, використовуються для передачі одне одного. У статті окреслено сучасні тенденції в передачі власних імен у перекладі. Схарактеризовано також трансформації, продиктовані відмінностями графічних систем різних мов: різною кількістю літер в абетках різних мов, їхньою невідповідністю, порядком слідування тощо. Такі перетворення супроводжуються як збереженням змісту лексичних одиниць при зміні форми (формальні трансформації), так і модифікацією змісту лексичних одиниць і зміною їхньої форми (формально-змістові).

Ключові слова: *перекладацька трансформація, фонографічна трансформація, транслітерація, транскрипція, фонографічна заміна за традицією, принцип етимологічної відповідності.*

Одним із **актуальних** питань сучасного перекладознавства є фонетичний аспект перекладу, який перш за все пов'язаний з передаванням власних назв: антропонімів, топонімів, ергонімів, прагматонімів тощо. Актуальність цього аспекту продиктована його юридичним (правовим) підґрунтям, пов'язаним з перекладом прізвищ, імен, по батькові людей, назв населених пунктів тощо.

Мета статті: аналіз перекладацьких трансформацій на фонографічному рівні в сучасному перекладознавстві.

Аналіз останніх досліджень. У перекладознавстві традиційно до перекладацьких трансформацій на фонетичному та графічному рівнях зараховують транскрипцію і транслітерацію (І. Алексеева, Л. Бархударов). Докладнішу класифікацію трансформацій на означених рівнях запропонувала О. Селіванова, виокремивши формальні перекладацькі трансформації: 1. Фонографічні трансформації: транслітерація, транскрипція, фонографічна заміна за традицією, їхня комбінація; 2. Зміни ритміко-мелодійного малюнка віршів шляхом формальної трансформації. Остання трансформація може мати й формально-змістовий характер [4].

У перекладацькій практиці одним із прийомів перекладу є **транслітерація** як прийом відтворення графічної форми іншомовного слова; формальне перетворення за порядком букв вихідної лексичної одиниці за допомогою абетки мови перекладу [1, с. 234]. За перекладацької транслітерації відповідність встановлюється на рівні графем, тобто передається не звуковий образ, а написання (графічна форма) вихідного слова, тобто графеми ВМ замінюються графемами, що передають подібні звуки в МП [2, с. 176]. Так, перекладаючи англійське прізвище *Lincoln* як *Лінкольн*, замінюємо англійські графеми українськими, передаючи графічний образ слова, тобто транслітеруємо його. Перекладацька транскрипція цього імені *Линкен*, оскільки фонетичне звучання його в

англійській мові ['lɪŋkən] [див. 2, с. 176]. Транслітерація не є поширеним в сучасній перекладацькій практиці прийомом. Транслітерованими в українській мові залишилися тільки деякі власні імена: *Лондон* (англ. *London* ['lʌndən]); *Дарвін* (англ. *Darwin*); *Гюґо* (фр. *Hugo*, за транскрипцією *Юґо*), *Гомер* (лат. *Homer*); *Гітлер* (нім. *Hitler*, за транскрипцією *Хітлер*); *Герман Гессе* (за транскрипцією *Херман Хессе*); *Фрейд* (нім. *Freund*, за транскрипцією *Фройд*). Багато імен, що з'явилися в українській мові шляхом транслітерації, почали на сучасному етапі транскрибуватися: *Дідро* (пор. *Дідрот* – транслітерувалось в 19 ст.), в українських філософських працях все частіше трапляється *Фройд* (пор. *Фрейд*).

На сучасному етапі продуктивнішим перекладацьким прийомом вважають **транскрипцію** як прийом відтворення звукової форми іншомовного слова; формальне пофонемне перетворення вихідної лексичної одиниці за допомогою фонем мови перекладу [1, с. 220]. У практиці перекладу повна (точна) транскрипція неможлива, що зумовлено низкою причин:

- різною кількістю фонем в фонетичних системах мов (в українській мові 38 фонем: із них 6 голосних і 32 приголосних; у російській мові 39 фонем – 5 голосних і 34 приголосних; в англійській 44 фонемі – 20 голосних і 24 приголосних; в німецькій 33 фонемі; у французькій 35 фонем тощо), що призводить до виникнення лакун: укр. [дж, дз, дз'] (*дзита, бджола, кукурудза, гудзик, джміль*); пол. [дз, дз'] (*wedza, dziad*); нім. [pf] (*das Pferd, der Apfel, die Pflaume*); англ. [θ] (*the*) – відсутні в інших мовах;

- різним звучанням звуків-відповідників (звук [г] в російській і [g], [g'] у польській мовах – задньоязикові, проривні, в українській [г] – фрикативний, рідше проривний: пор.: рос. *голова, гриб, гроза*; укр. *голова, гриб, танок, гедзь*; пол. *glowa, drugi*; звук [ч] в укр. – твердий, в рос. – м'який, пор.: рос. *чай* – укр. *чай*; [к, р, т] в німецькій аспірати (*der Tag, die Katze, die Perle*).

У сучасній практиці перекладу запроваджено принцип практичної (перекладацької) транскрипції – такого виду перекладу, за якого відповідність між одиницями ВМ і ПМ встановлюється на рівні фонем [2, с. 176]. Для такого перекладу, за Л. Бархударовим, одиницями виявляються саме фонемі, тобто фонемі ВМ замінюються найближчими до них за артикуляцією й акустичними властивостями фонемами в ПМ. Так, щоб передати українською мовою англійське прізвище Heath [hi:θ] потрібно кожній фонемі в складі англійського слова підібрати найбільш близьку за артикуляцією та звучанням фонему української мови: [h] замінюється українською фонемою [x'], [i:] – українською голосною [i], спірант [θ] – українською вибуховою приголосною [т]. Таким чином, англійське прізвище Heath українською мовою передається як Хіт [див. 2, с. 176]. Розглянемо приклади практичної транскрипції в перекладі: - англо-українському: *Dan Brown is an American author of detective thrillers // Ден Браун – американський автор детективних трилерів*; - російсько-українському: *Генерала Жигалова? Гм!.. Сними-ка, Елдырин, с меня пальто...* (Чехов, Хамелеон) // *Генерала Жигалова? Гм!.. Зніми-но, Єлдирін, з мене пальто...*

Невідповідність фонографічних систем різних мов призводить до варіативності передачі одного й того звуку оригіналу в перекладі: так неоднаково відтворюється звукова форма імені головного героя роману О. Вайльда «Портрет Доріана Грея». В останній редакції перекладу Р. Доценка (2012 рік) і в перекладі О. Ломакіної (2015 рік) [Г] – задньоязиковий, проривний і позначений графічно відповідно літерою Г, тоді як у перекладі О. Тереха [Г] – фрикативний і позначений графічно літерою Г (див., наприклад, переклад 1988 року): *Пор.: The Picture of Dorian Gray // Портрет Доріана Грея* (переклад Р. Доценка) // *Портрет Доріана Грея* (переклад О. Тереха).

Мають місце в перекладацькій практиці відхилення від загальних принципів транскрипції, що диктуються:

- потребою милозвучності чи зручності вимови імені в ПМ: так, німецьке *Munchhausen* (за загальними правилами транскрипції російською *Мюнхгаузен*) К. Чуковський в перекладі замінює на *Мюнхаузен*.

- небажаними асоціаціями із словами низького регістру (вульгаризмами, лайливими словами): пор.: нім. *Herbert* – укр. *Герберт*, нім. *Hermann* – укр. *Герман* [див. 3, с. 25].

Л. Бархударов зазначає, що чітке розмежування транскрипції та транслітерації на практиці трапляється рідко; зазвичай має місце поєднання обох прийомів. Так, традиційне передавання українською англійського прізвища *Newton* як *Ньютон* – це комбінація транскрипції та транслітерації: послідовна транскрипція була б *Ньютен*, а послідовна транслітерація – *Невтон* (саме так це прізвище передавалася в XVIII столітті: *И быстрых разумом Невтонов...* (Ломоносов)) [1, с. 177]. Сліди транслітерації залишились ув деяких транскрибованих іменах: *Коллінз*, *Шиллер*, *Емма* (подвоєнні приголосні вимовляються як одна). Пор. також: *In the past forty years, American literature has focussed on more popular fiction. Several US authors have produced a novel that sold more than 10 million copies, including Joseph Heller («Catch-22»), Harold Robbins («The Carpetbaggers»), Jacqueline Susann («The Valley of the Dolls»), Margaret Mitchell («Gone with the Wind») // За останні сорок років, американська література акцентувала увагу на популярній прозі. Декілька американських авторів написали романи, які розійшлися загальним накладом більше 10 мільйонів копій. Це Джозеф Хеллер («Виверт-22»), Гарольд Роббінс («Авантюристи»), Жаклін Сюзанн («Долина ляльок»), Маргарет Мітчелл («Віднесені вітром»)*. Тож провідним прийомом у сучасній перекладацькій практиці є транскрипція зі збереженням деяких елементів транслітерації: *Lord Henry Wotton* (О. Вайльд, Портрет Доріана Грея) // *Лорд Генрі Воттон*. Переклад прізвища *Wotton* має в українській мові варіанти вибору відповідника, оскільки ні фонем, ні графеми *W* в українській мові не існує. Наближене звучання мають звуки [в] й [у]. Перекладач Р. Доценко обирає перший варіант, як і у випадку з прізвищем автора роману *Wilde* // *Вайльд* (пор.: *Уайльд* у перекладі роману О. Тереха, 1988 р.), а також *Willoughby* // *Вілоубі*. Подвоєні *tt* прізвища *Wotton* – елемент транслітерації.

Традиційними є заміни певних фонем, що порушують принцип транскрипції. Так, традиційно використовується заміна українською приголосною [z] приголосної [h] (звук [h] на початку слова перед голосною або між двома голосними передається українським звуком [г]) в англійському імені *Henry* // *Генрі*, а також в польському прізвищі *Homa* – укр. *Гома*; нім. *Heinrich Heine* – укр. *Генріх Гейне*; англ. *Harold* – укр. *Гарольд*. Пор.: англ. *Dan Brown born in 1964 in New Hampshire* // укр. *Ден Браун народився в 1964 році в Нью-Гемпширі*. Англ. *In a hole in the ground there lived a hobbit* (Tolkien) // *У норі попід землею жив собі гобіт*. Німецький дифтонг [ai] передається українською як [ей] або [е]: *Leipzig, Weimar, Heinrich Heine* // *Лейпцих, Веймер, Генріх Гейне* (хоч трапляється *Гайнріх Гайне* [див.: 5, с. 318]).

Навіть у межах власних назв прийом транскрипції та транслітерації використовується з певними обмеженнями. Так, у перекладацькій практиці використовується заміна за традицією. Англ. *Charles, William, James* зазвичай відповідають в українській транскрипції *Чарльз (або Чарлз), Вільям (або Уільям), Джеймс*, за винятком тих випадків, коли ці імена позначають англійських (або інших) королів; і тоді вони передаються українською мовою як *Карл, Вільгельм, Яків* відповідно (пор.: *Charles I* – *Карл I*, *William the Conqueror* – *Вільгельм Завойовник*, *James Stuart* – *Яків Стюарт* і т. д.). Пор. також: французький король *Henri Четвертий* (*Генріх Наварський*) і письменники *Anri Бейль*; *Anri Барбюс* (фр. *Henri*); король *Людовік* і письменники *Луї Арагон*, *Луї Буссенар* (лат. *Ludowicus*, фр. *Louis*); *Марк Антоній* і *Антуан де Сент Екзюпері* (фр. *Antoine*); *Карл П'ятий Мудрий* і *Шарль де Голь* (фр. *Charles*). Англійські імена *Abraham, Isaac, Moses* передаються українською мовою як *Абрахам, Айзек, Мозес* відповідно, але в тих випадках, коли вони позначають біблійних

персонажів, повинні перекладатися інакше: *Авраам, Ісаак, Мойсей*. Проте відомий англійський фізик *Ісаак Ньютон* (а не *Айзек*), тоді як американський письменник *Айзек Азімов* (англ. *Isaac Asimov*).

Власне англійське ім'я **George** має варіанти перекладу залежно від перекладацької мети, установки, як, наприклад, у перекладі роману «Портрет Доріана Грея»: *Georges Petit // Жорж Піті* і *What of George Willoughby, with his powdered hair and fantastic patches? // А цей Джордж Вілоубі з напудреною перукою і чудними мушками? Жорж* – транскрибований варіант імені **George**. *Джордж* – традиційніше передавання, за якого англійська **g** зазвичай передають українським *дж*, але коли це ім'я короля, його транслітерують у формі *Георг* (пор.: *George VI – Георг VI*).

У перекладацькій практиці для перекладу власних назв використовується так званий **принцип етимологічної відповідності**, який полягає в тому, що вихідні слова різних мов, різні за формою але однакового лінгвістичного походження, використовуються для передавання одне одного [3, с. 24]. Цей принцип характерний передусім для близькоспоріднених мов. Наприклад, укр. *Володимир* // рос. *Владимир*; укр. *Надія* // рос. *Надежда*; укр. *Віра* // рос. *Вера*; рос. *Филипп* // укр. *Пилип*; рос. *Фома* // укр. *Хома*; біл. *Валянціна* // рос. *Валентина* // укр. *Валентина*; біл. *Тацьяна* // рос. *Татьяна* // укр. *Тетяна*.

Послідовно принцип етимологічної відповідності використовує перекладач оповідання М. Шолохова «Судьба человека» Майстренко: *Прости, милая Иринка... // Пробач, любя Іринко ...; Ложись к стенке, Андрюша, а то сонный упадешь с кровати // Лягай до стіни, Андрійку, а то сонний упадеш з ліжка; Провожали меня все четверо моих: Ирина, Анатолий и дочери – Настенька и Олюшка // Проводжали мене мої всі четверо: Ірина, Анатолій і дочки – Настуня і Оленька*. Російські суфікси суб'єктивної оцінки відповідають синонімічним українським в перекладі: *Андрюша // Андрійко; Настенька и Олюшка // Настуня і Оленька*.

Існує немало загальноєвропейських імен одного лінгвістичного походження: укр. *Микола* // рос. *Николай* // англ. *Nikolas*; укр. *Олександр* // рос. *Александр* // англ. *Aleksander*; укр. *Олена* // рос. *Елена* // фр. *Elen* // англ. *Helen*; укр. *Ірина* // рос. *Ирина* // фр. *Iren*; // англ. *Irene*; укр. *Катерина* // рос. *Екатерина* // англ. *Catherine*. Для перекладацької практики актуальне питання передачі загальноєвропейських імен: чи передати за принципом етимологічної відповідності (за традицією), чи транскрибувати. У сучасній перекладацькій практиці перевагу надають останньому: українське *Андрій* передають англійською як *Andriy* (а не *Andrey, Andrew*); російське *Андрей* має передаватися українською як *Андрей*, англійською *Andrey* (а не *Andrew*); російське *Михаил* – англійською *Mikhail* (не *Michael*); українське *Михайло* – англійською *Mikhailo*; англ. *Nikolas* – українською *Ніколас* (а не *Микола*); російською *Николас* (а не *Николай*). В українських ЗМІ все частіше трапляється *Владімір Путін* (а не *Володимир Путин*). На сучасному етапі англійською частіше звучить *Kiyiv, Kharkiv, Lviv* (а не *Kiev, Kharkov, Lvov*).

Дещо непослідовна в перекладі власних імен перекладачка роману О. Гончара «Собор»: *Дивацтва контрактованого студента Віруньці добре знайомі, це ж тільки Микола має звичку о такій порі, не добрівши додому, розлягтися горічерева на чужій лавці, щоби знічев'я помугикати до зірок... (Гончар, Собор) // Чудачества студента Веруньке хорошо известны. Это только у Миколы привычка в такую пору, не добредя до дома, разлечься на чужой скамейке; ... Зайшов потім до Олекси ... (Гончар, Собор) // Зашел потом к Олексе ... И Елька-Оленка весь час біля неї, у колі цих інтересів. Навіть як до школи пішла, то й тоді весь позашкільний її час минав на фермі, тут були її Еллади та Вавилони (Гончар, Собор) // И Елька-Оленка всегда рядом с ней, в кругу этих интересов. И даже, когда в школу пошла, все ее внешкольное время на ферме протекало, тут были ее Эллады и Вавилоны. Вірунька // Верунька* – перекладаються традиційно за етимологічним

принципом, тоді як імена *Микола // Микола, Оленка // Оленка* – передаються зовсім нелогічно (традиційно укр. *Оленка // рос. Аленка*; укр. *Микола // рос. Николай*; а за транскрипцією укр. *Оленка // рос. Олэнка*; укр. *Микола // рос. Мыкола*, хоч існує рос. варіант *Микола*, але ж не в цьому контексті.

Невідповідністю графічних систем різних мов продиктована низка трансформацій у перекладі. Невідповідністю порядку літер польської і російської абеток пояснюється заміна літери *С*, що вказує на третій клас паралелі восьмих класів в польській повісті К. Грохоли «*Nigdy w życiu*», літерою *В* в російському перекладі О. Катречко (пор.: перші три літери алфавітів: рос. *а, б, в // пол. а, в, с*): *Też myślała, że świat się kończy, jak Andrzej z ósmej С powiedział, że już jej nie kocha. А przeżyła // Она тоже думала, свет клином сошелся на Анджее из восьмого “В”, когда тот сказал, что больше ее не любит.*

Невідповідність початкових літер слів-еквівалентів також може призводити до деяких модифікацій змісту в російському перекладі роману сучасної української: письменниці Люко Дашвар «Мати все»:

...Платон сидів на ліжку у звичайних спортивках і смугастому вовняному светрі, тримав у руках тлумачний словник іноземних слів, зосереджено ворухив губами, повторюючи якесь слово.

– Вагітна! Літера «В»! Ти вагітна, Лідо?

– Чому ти вважаєш, що вагітна? Вагітна далеко не єдине слово на літеру «В». Ти можеш бути в... Великою, важкою, вогняною, верескливою, ватяною, вередливою, відвертою, ворожою, високою, вельми високою, навіть вонючою... //

–... Платон сидел на кровати в обычных спортивных штанах и полосатом шерстяном свитере, держал в руках толковый словарь иностранных слов, сосредоточенно шевелил губами, повторяя какое-то слово.

– Беременна! Буква «Б»! Ты беременна, Лида?

– Почему ты считаешь, что беременна? Беременна далеко не единственное слово на букву «Б». Ты можешь быть б ... Большой, больной, боевой, болтливой, бледной, брезгливой, бескомпромиссной, бессердечной, богатой, даже безобразной ...

Переклад хвороб, що розміщені в алфавітному порядку в повісті Дж. К. Джерома «Трое в човні...», російською й українською мовами залежить від його установки:

• *... and so started **alphabetically**– read up **ague** [‘eɪgju:] (про малярію), and learnt that I was sickening for it, and that the acute stage would commence in I was sickening for it, and that the acute stage would commence in about another fortnight. **holera** [‘kɒləɹə] I had, with severe complications; and **diphtheria** [dɪf‘θɪɹɪə] I seemed to have been born with. I plodded conscientiously through the **twenty - six letters**, and the only malady I could conclude I had not got was **housemaid's knee**.*

*... Gout (подагра), in its most malignant stag;... and **zymosis** I had evidently been suffering with from boyhood (zymosis – брожение; заразная болезнь). There were no more diseases after zymosis so I concluded there was nothing else the matter with me //*

• *... Я начал прямо по алфавиту. Прочитал об **анемии** и убедился, что она у меня есть и что обострение должно наступить недели через две. **Воспаление легких** оказалось у меня с серьезными осложнениями, а **грудная жаба** была, судя по всему, врожденной. Так я добросовестно перебрал все буквы алфавита, и единственная болезнь, которой я у себя не обнаружил, была **родильная горячка**...*

*... Зато **тифозная горячка** совсем меня скрутила, и я этим удовлетворился, тем более что **ящуrom** я страдал, очевидно, с детства. **Ящуrom** книга заканчивалась, и я решил, что больше мне уж ничто не угрожает (переклад М. Салье).*

• *... Почав за алфавітом. Прочитав про малярію і дізнався, що я маю і цю хворобу, а загострення настане десь у найближчі два тижні. .... **Холера** в мене була з серйозними ускладненнями, а **дифтерія**, як мені здалося, в мене від народження. Я вперто пройшов усі двадцять шість літер, і дійшов висновку, що єдине, чого в мене не було, то це води в коліні.*

Я їй гадки не мав, що підхопив **подагру** в її найбільш злоякісній формі, а **інфекційними** хворобами я, вочевидь, страждав ще з підлітка. Після **інфекційних** хвороб у переліку не залишилось нічого, і я вирішив, що більше жодна хвороба до мене не вчетиться (переклад О. Якушика).

• ... Почав чигати всі хвороби підряд, за **алфавітом**. Прочитав про **ангіну** – і виявив, що вона в мене тільки починається, а загострення настане через кілька днів. .... Зате **віспа** у мене була з тяжкими ускладненнями, а на **дифтерит** я, видно, слабував від самого народження. Я сумлінно простудіював усі **двадцять шість літер** алфавіту і з усіх хвороб, описаних у книжці, не знайшов у себе тільки однієї – **раку сажотрусів**.

Сухоти, як видно, розвинулись у мене до найтяжчої стадії так, що я їй не помітив; а **ящур** я, мабуть, підхопив десь іще підлітком. Після **ящура** в довіднику більше не було хвороб, і я зробив висновок, що їй у мене більше нічого немає (переклад Ю. Лісняка).

Порівнюємо назви хвороб в оригіналі повісті і їхні переклади російською (переклад М. Сальє) і українською (переклади О. Якушика та Ю. Лісняка) мовами:

ague (малярія) // **анемия** // **малярія** // **ангіна**;

holera (холера) // **воспаление легких** // **холера** // **віспа**

diphtheria // **грудная жаба** // **дифтерія** // **дифтерит**

housemaid's knee (*воспаление сумки надколенника*) // **родильная горячка** // **вода в коліні** // **рак сажотрусів**

gout (подагра) // **тифозная горячка** // **подагра** // **сухоти**

zymosis (інфекційна хвороба) // **ящур** // **інфекційні хвороби** // **ящур**.

Автори російського перекладу М. Сальє і одного з українських перекладів Ю. Лісняк використали національну установку (наблизили текст до читача перекладу): витримали принцип за алфавітом, що був важливим в оригіналі, Хоч назви хвороб не збігаються з оригіналом, але гумористичний ефект зберігся. Вдало, на нашу думку, М. Сальє передано іронію, гру слів: *I had not got was **housemaid's knee**... Gout, in its most malignant stage... // ...и единственная болезнь, которой я у себя не обнаружил, была **родильная горячка**... Зато **тифозная горячка** совсем меня скрутила...* Герой не знаходить у себе **housemaid's knee** (*воспаление сумки надколенника*), яким хворіють зазвичай жінки (за внутрішньою формою буквально **housemaid's knee** – *коліна хатньої робітниці*) як і «**родильною горячкою**». Автор іншого українського перекладу О. Якушин тримався відчуженої установки: підібрав прямі повні еквіваленти до назв хвороб оригіналу (*ague* // *малярія*, *holera* // *холера*; *diphtheria* // *дифтерія* *gout* // *подагра*) або дав описовий переклад (*zymosis* // *інфекційні хвороби*; *housemaid's knee* // *вода в коліні*), порушивши принцип за алфавітом.

Висновки. Таким чином, попри те, що в сучасній перекладацькій практиці перевагу надають транскрипції власних назв, мають місце транскрипція з елементами транслітерації, транслітерація та переклад за традицією; вибір прийому перекладу продиктований його метою. **Перспективи дослідження.** Актуальним для подальшого розгляду видається переклад власних назв як юридичної проблеми.

Список використаної літератури

1. Алексеева И. С. Введение в переводоведение / И. С. Алексеева. – СПб. : Филологический факультет СПбГУ; М. : Академия, 2004. – 352 с.
2. Бархударов Л. С. Язык и перевод / Л. С. Бархударов. – М. : Международные отношения, 1975. – 240 с.
3. Ермолович Д. И. Имена собственные на стыке языков и культур. – М. : Р-Валент, 2001. – 200 с.
4. Селіванова О. О. Світ свідомості в мові. Мир свідомості в мові. Монографічне видання / О.О. Селіванова. – Черкаси : Ю. Чабаненко, 2012. – 488 с.
5. Стріха М. В. Український художній переклад / М. В. Стріха. – К. : Факт – Наш час, 2006. – 344 с.

Надійшла до редакції 14.03.15

Прийнято до друку 14.05.15

Анотація. Литвин І. Н. Фонетический аспект перевода

Статья посвящена фонетическому аспекту перевода, а именно, проблеме переводческих трансформаций на фонографической уровне. Теоретическим основанием работы является

определение трансформаций (как преобразований, модификаций формы, или содержания и формы, с целью сохранения соответствия коммуникативного воздействия на адресатов оригинала и переводного текста) и их классификация, предложенные А. Селивановой. Рассматриваются формальные и формально-содержательные трансформации на фонографическом уровне в переводе. Анализируются транслитерация как прием воспроизведения графической формы слова; переводческая (практическая) транскрипция как прием воспроизведения звуковой формы иноязычного слова, фонографическая замена по традиции, принцип этимологической соответствия, заключающийся в том, что выходные слова разных языков, разные по форме но одного лингвистического происхождения используются для передачи друг друга. В статье обозначены современные тенденции при передаче имен собственных. Характеризуются также трансформации, продиктованные различиями графических систем разных языков: различным количеством букв в алфавитах разных языков, их несоответствием, порядком следования и т.д. Такие трансформации сопровождаются как сохранением содержания при изменении формы (формальные трансформации), так и изменением их содержания и формы (формально-содержательные).

Ключевые слова: переводческая трансформация, фонографическая трансформация, транслитерация, транскрипция, фонографическая замена по традиции, принцип этимологического соответствия.

Summary. Lytvyn I. M. Phonetic aspect of translation

The article is devoted to the phonetic aspect of translation, namely to the problem of translation transformations on the phonographic level. The theoretical basis of the paper is the definition of transformations (as transformation, modification of the form or of the form and the content with the aim to preserve communicative influence on the recipients of the original and translated texts) and their classification, proposed by O. Selivanova. The article examines formal and formal-semantic transformations on the phonographic level in the ukrainian translation. The article analyses transliteration as a technique which defines the graphic form of the word; translation (practical) transcription as a method to define sound form of the foreign word, phonographic substitute following the tradition, theory of etymological correspondence, which says that word of different languages with different forms but with the same linguistic origin are used to reproduce each other.

The paper also characterizes transformations caused by differences in graphic systems of different languages: different amount of letters in the alphabets, their discrepancy, different order, which is followed by the preservation of content and the change of form (formal transformations) and by the change of both content and form (formal-semantic transformations).

Key words: translation transformation, phonographic transformation, transliteration, transcription, phonographic substitute by tradition, theory of etymological correspondence.

УДК 811.111

І. І. Могілей

АРХЕТИПНІ ОБРАЗИ В АНГЛОМОВНИХ ТЕКСТАХ ДОБИ РОМАНТИЗМУ

Статтю присвячено аналізу архетипним образам у світовій романтичній прозі. Низку архетипних образів у літературному доробку доби романтизму (твори В. Ірвінга, Н. Готорна, Т. А. Гофмана) встановлено як різновид психологічних архетипів, або колективного позасвідомого, що для індивіда є відбитком історичного досвіду усіх попередніх поколінь і містить у собі родинне, національне, расове, загальнолюдське позасвідоме. Колективне позасвідоме охарактеризоване як специфічна універсальна система психічних уявлень та мотивацій, відображена у кодї світового культурного надбання.

Ключові слова: архетип, архетипний образ, психологічний архетип, колективне позасвідоме, міф, картина світу, поетика, першотвір, друготвір.

Постановка проблеми. Розглядаючи архетипи як «первісні вроджені психічні структури», «вияви родової пам'яті, історичного минулого та колективного позасвідомого», ми зазначаємо, що саме так архетип «забезпечує цілісність і єдність людського сприйняття й